

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
IŠMOKŲ VAIKAMS ĮSTATYMO NR. I-621 2, 16, 18 STRAIPSNIŲ IR III SKYRIAUS
PAVADINIMO PAKEITIMO BEI ĮSTATYMO PAPILDYMO 12² STRAIPSNIU
ĮSTATYMO PROJEKTO**

1. Projekto rengimą paskatinusios priežastys, pirminiai jų siūlytojai ir asmenys, dalyvavę rengiant ar tobulinant projektus:

Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje, kuriai Lietuvos Respublikos Seimas pritarė 2020 m. gruodžio 11 d., kaip vienas iš prioritetų numatytas darbo ir šeimos išipareigojimų derinimas bei lygių galimybių užtikrinimas. Vyriausybės programos 101.3 papunktyje numatyta skatinti darbo ir šeimos derinimo priemones: „Skatinsime priemones, mažinančias darbuotojų patiriamą spaudimą nesusilaukti vaikų. Ieškosime priemonių, skatinančių steigti šeimoms draugišką aplinką (darbovietės darželių steigimas, organizuotas vaikų vežimas į darželius, lankstesnis darbo organizavimas ir kt.).“.

Nepaisant to, kad šiuo metu vaiko priežiūrai skirtos priemonės Lietuvoje yra reglamentuotos gana lanksčiai, galimybių tiems, kurie nori karjerą derinti su vaiko priežiūra, trūksta. Atsižvelgiant į tai, siūloma keisti Išmokų vaikams įstatymą Nr. I-621 (toliau – Išmokų vaikams įstatymas) ir plėsti paslaugas, susijusias su vaiko priežiūra.

Šiuo metu Lietuvoje į darželius vaikai priimami maždaug nuo 2–2,5 metų amžiaus, o pakankamai išvystytos lopšelių sistemos, kuri suteiktų galimybę palikti, pavyzdžiui, 6 mėn. amžiaus vaiką kelioms valandoms ar visai darbo dienai, nėra. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2019 m. pabaigoje šalyje veikė 739 ikimokyklinio ugdymo įstaigos (mieste – 637, kaime – 102) ir 419-oje bendrojo ugdymo mokyklų buvo įsteigtos ikimokyklinio ugdymo grupės. Jose buvo ugdoma 121,7 tūkst. 1–6 metų amžiaus vaikų (74,4 proc.). Vaikų priežiūros lopšelių grupes lankė 25 tūkst. 1–2 metų amžiaus vaikų, arba 44 proc. šio amžiaus vaikų.

Nors vietų skaičius vaikų darželiuose nuolat didėja, vaikų priežiūros paslaugų prieinamumo problema vis dar išlieka opi, nes tėvai, kurių vaikams neužteko vietų darželiuose ar lopšeliuose, patiria dideles išlaidas samdydami aukles arba vienas iš tėvų turi likti namuose ir prižiūrėti vaiką.

Siekiant spręsti tėvų darbo ir vaikų auklėjimo derinimo problemas bei pajvairinti vaikų priežiūros formas, siūloma Išmokų vaikams įstatyme įteisinti galimybę auklėtojams padėti tėvams prižiūrėti ikimokyklinio amžiaus vaikus „šeimos darželiuose“. Asmuo, pavyzdžiui, esantis vaiko priežiūros atostogose, arba pensininkas, prižiūrintis, pavyzdžiui, savo anūką (-us), galėtų savo ar kliento namuose priimti dar kelis savo kaimynų, draugų ar pažįstamų vaikus ir juos prižiūrėti. Auklėtojo prižiūrimų vaikų tėvams ar globėjams išlaidos už vaikų priežiūrą būtų kompensuojamos keičiamo įstatymo nustatyta tvarka.

Išmokų vaikams įstatymo Nr. I-621 2, 16, 18 straipsnių ir III skyriaus pavadinimo pakeitimo bei Įstatymo papildymo 12² straipsniu įstatymo projekto (toliau projektas) parengti paskatino verslo ir visuomeninėje aplinkoje aktyvių moterų prašymai.

Projekto pirminė siūlytoja Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen.

2. Parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Projekto tikslai – plėsti vaikų priežiūros, pagalbos tėvams, auginantiems vaikus, formų įvairovę ir suteikti tėvams (globėjams) galimybę derinti darbą, karjerą ir vaikų auginimą.

Projekto uždavinys – įstatyme numatyti galimybę, jog ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūrą galėtų vykdyti auklėtojai, o tėvų (globėjų) patirtos išlaidos būtų (dalina) valstybės kompensuojamos.

3. Kaip šiuo metu yra teisiškai reglamentuojami įstatymo projekte aptarti klausimai:

Šiuo metu įstatymai ir poįstatyminiai aktai numato, jog ikimokyklinio amžiaus vaikai gali būti prižiūrimi šeimose ar darželiuose. Įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai nereglamentuoja

alternatyvų atvejams, kai vaikui vietos darželyje neliko. Tėvai (globėjai) turi galimybę samdyti auklę, bet įstatymuose auklėtojo statusas nėra įtvirtintas. Nėra numatyta ir galimybė kompensuoti tėvų (globėjų) išlaidas, patirtas samdant aukles.

4. Kokios numatomos naujos teisinio reglamentavimo nuostatos, naujai reglamentuotų klausimų teigiamos savybės ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Projektu siūloma apibrėžti auklėtojo sąvoką ir nustatyti, kad auklėtojas – tai asmuo, už atlygį prižiūrintis ikimokyklinio amžiaus vaiką arba vaikus. Auklėtojai ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūrą galėtų vykdyti savo arba tėvų (globėjų) gyvenamosiose patalpose. Auklėtojas vienu metu galėtų prižiūrėti ne daugiau kaip 5 vaikus.

Taip pat siūloma nustatyti, jog auklėtojo prižiūrimų vaikų tėvams ar globėjams išlaidos už vaikų priežiūrą būtų kompensuojamos mokant vaiko priežiūros kompensacinę išmoką. Šios išmokos dydis – 50 procentų sumokėto auklėtojiui atlygio, bet ne daugiau kaip 6 bazinės socialinės išmokos per mėnesį (šiuo metu tai yra 240 eurų). Šis sprendimas leistų išspręsti problemas, susijusias su darželių trūkumu Lietuvos didmiesčiuose ir kaimiškose vietovėse, užtikrintų realią pagalbą šeimoms, auginančioms vaikus, legalizuotų šiuo metu „šešėlyje“ dirbančias aukles, paskatintų mokėti mokesčius ir užsitikrinti sau socialines garantijas.

5. Galimos neigiamos priimtų įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Priėmus teikiamą projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Įstatymo projekto priėmimas kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Įstatymas turės teigiamos įtakos verslo sąlygoms, bus sukurtos sąlygos plėsti legalių vaikų auklėtojų paslaugų rinką, daugiau tėvų (globėjų) grįš į darbo rinką.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams
Neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokie šios srities teisės aktai tebegalioja (pateikiamas šių aktų sąrašas) ir kokius galiojančius teisės aktus būtina pakeisti ar panaikinti, priėmus teikiamus projektus:

Kitų įstatymų keisti nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas, o projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įstatymų lydimųjų aktų, – kas ir kada juos turėtų parengti, šių aktų metmenys:

Iki įstatymo įsigaliojimo Vyriausybė turės pakeisti Išmokų vaikams skyrimo ir mokėjimo nuostatus, patvirtintus 2004 m. birželio 28 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 801.

Taip pat Socialinės apsaugos ir darbo ministras ir savivaldybės turės pakeisti teisės aktus, reglamentuojančius išmokų vaikams skyrimo ir mokėjimo tvarką.

13. Kiek biudžeto lėšų pareikalaus ar leis sutaupyti įstatymo įgyvendinimas (pateikiami įvertinimai artimiausiems metams ir tolesnei ateičiai):

Tikslaus lėšų poreikio vaiko priežiūros kompensacinėms išmokoms apskaičiuoti neįmanoma, nes nėra žinomas tikslus tėvų, numatančių pasinaudoti teise į išmoką skaičius. Kartu pažymėtina, kad šioms išlaidoms kompensuoti galės būti skirtos lėšos iš bendrųjų savivaldybių lėšų, skirtų vaikų ikimokykliniam ugdymui organizuoti. Be to, ženkli dalis šių išmokų lėšų grįš į valstybės biudžetą mokesčių pavidalu, kadangi projektas paskatins tėvus (globėjus), siekiant gauti vaiko priežiūros kompensacinę išmoką, legalizuoti savo santykius su auklėtojais, o auklėtojai tokiu atveju turės sumokėti mokesčius nuo gaunamo atlygio. Visa tai leidžia teigti, jog projektas nepareikalaus papildomų valstybės biudžeto lėšų.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Negauta.

15. Įstatymo projekto autorius ar autorių grupė, įstatymo projekto iniciatoriai: institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai:

Projektą parengė Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen.

16. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*:

„Auklėtojas“, „vaikų priežiūra“

17. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Nėra.

Teikia

Viktorija Čmilytė-Nielsen

Simonas Gentvilas

Edita Rudelienė

Andrius Bagdonas

Romualdas Vaitkus

Eugenijus Gentvilas

Virgilijus Alekna

Raimundas Lopata

Arminas Lydeka

Ričardas Juška

Viktoras Pranckietis

Jonas Varkalys